

Inventaris van het archief van Tehuis Offem te Noordwijk aan Zee 1945-1947

Samengesteld door drs. P.C. Moleveld

Historisch Documentatiecentrum voor het
Nederlands Protestantisme (1800-heden)
Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Collectie nummer: 1087
April 2015

Inleiding

Omdat al vroeg, nog tijdens de Tweede Wereldoorlog, ingezien werd dat er met de kinderen van collaborateurs iets moest gebeuren werd bij het Militair Gezag, het tijdelijk bestuur in de bevrijde delen van Nederland, een bureau ingericht dat zich speciaal op die kinderen zou richten, het Bureau Bijzondere Jeugdzorg (BBJ).

Het BBJ bekommerde zich om een aantal zaken

- Registratie van het aantal kinderen dat door de politieke keuze van hun ouders tussen wal en schip dreigde te vallen
- Verzorging van hun inwoning, verzorging, begeleiding en, indien mogelijk, contact met de ouders
- Re-integratie in de samenleving door terugkeer, indien mogelijk, naar het ouderlijk huis, familie of een pleeggezin

Na de oorlog konden kinderen op twee manieren met Bijzondere Jeugdzorg in aanraking komen:

- doordat beide ouders geïnterneerd waren in afwachting van berechting of na een gerechtelijke uitspraak
- doordat de niet-volwassenen (in die tijd was men pas met 21 jaar meerderjarig) zélf voor berechting in aanmerking kwamen.

Het is bovendien vaak voorgekomen dat met de ouders ook de kinderen gearresteerd werden. Wanneer beide ouders geïnterneerd waren en ook voorlopig geïnterneerd bleven, werd meestal geprobeerd om de kinderen onder te brengen bij familieleden, zoals ooms en tantes of grootouders. Wanneer dit om wat voor reden ook niet mogelijk bleek te zijn, werden de kinderen in speciale kindertehuizen geplaatst onder toezicht van de Bijzondere Jeugdzorg. Ook wanneer een kind een leidende functie had gehad bij bijvoorbeeld de Jeugdstorm of naar een SS-school was geweest, kwam het eveneens voor Bijzondere Jeugdzorg in aanmerking.

‘Speciale kindertehuizen’ klonk goed, maar in de praktijk waren de tehuizen niet speciaal voor kinderen bedoeld. Kinderen werden overal ondergebracht waar maar plaats voor hen gevonden kon worden. Sanatoria zoals bijvoorbeeld ‘Heliomare’ in Wijk aan Zee, werden zo’n kindertehuis. Er waren ook tehuizen van een betrekkelijk laag allooi. Het kwam veel voor dat kinderen uit één gezin niet samen konden blijven door het hanteren van bepaalde leeftijdsgrenzen in een tehuis of omdat het alleen voor jongens of meisjes ingericht was.

In die tijd was aan alles gebrek: huizen, geschoold personeel en vooral voedsel en kleding. De praktijk van alledag was dat de tehuizen voor Bijzondere Jeugdzorg en de interneringskampen als laatste doorgaans in aanmerking kwamen voor voedsel en kleding. De toedeling van deze zaken schoot dan ook nogal eens te kort. Omdat het om kinderen van ‘foute’ ou-

ders ging liet ook de houding van het verzorgend personeel jegens hen soms te wensen over.

Voor deze verzorging en re-integratie van de ca. 16.000 kinderen werden per provincie een aantal tehuizen ingericht.

Van de kindertehuizen zelf is vrijwel alle administratie verloren gegaan. In sporadische gevallen is er nog wel wat informatie terug te vinden. Het bevindt zich dan bij het Rijksarchief of Regionaal Historisch Centrum in de provincie of regio waarin het kindertehuis was gevestigd. Van de zeldzame keren dat er archiefmateriaal van een kindertehuis in Zuid-Holland bewaard is gebleven, bevindt dit materiaal zich bij het Nationaal Archief. Dossiers over deze tehuizen bevinden zich in het archief van de Provinciale Inspectie der Tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg in de Provincie Zuid-Holland (toegang 3.05.26).

Het (onvolledige) archief van het BBJ bevindt zich op het Nationaal Archief en bevat, aldus de beschrijving, 'registratiekaarten van kinderen die onder toezicht waren geplaatst, documentatie over particuliere instellingen die zich bezig hielden met de opvang van kinderen, stukken over tehuizen, verslagen van inspectiebezoeken, nota's, rapporten, het eindverslag van het BBJ, archieven van de provinciale inspecties en archieven van tientallen tehuizen die werkzaam waren voor het BBJ.'

Twee van de bovenbedoelde huizen in de provincie Zuid-Holland waren gesitueerd in Noordwijk: Sint Jeroen (voor jongens) en Offem.

Het tehuis Offem was ingericht voor meisjes en kleuters, werd gehuurd van de Graaf van Limburg Stirum en ressorteerde onder de districtsinspectie Leiden. Het tehuis werd op 31 december 1949 opgeheven. Het gebouw heeft in de oorlog ernstig geleden en werd in 1953 gesloopt.

Per 1 juni 1946 werd bij beschikking van het Ministerie van Justitie de exploitatie van het kort daarvoor gestarte huis overgedragen aan de Martha Stichting te Alphen aan den Rijn (zie beschikking en brief d.d. 7 april 1948, nr. 21 38, 7^e afd. D MvJ, Bureau Bijzondere Jeugdzorg en het laconieke telegram aan de directeur Mej. M.M. Bakker d.d. 29/4/1946 in Offem stuk 3)

Bovenstaande verklaart dat bij de beschrijving van het archief van de Martha Stichting een aantal stukken over de werkzaamheden in Offem boven water kwamen. Het bestuur lag tot juni 1946 bij het departement en daarna bij de Martha Stichting en het archief laat dan ook een soort dependance van een jeugdzorginstelling zien. Een en ander betreft werkzaamheden van 1945 tot 1947: enkele stukken betreffende de organisatie, algemene correspondentie, financiële overzichten en de afrekening in 1948, lijsten en kaarten van pupillen en correspondentie over pupillen en over de ouders.

Vernietigd werden salarisbetalingen en loonstaten van het personeel, nota's, kwitanties, giro's en een kasboek

Bewaard zijn de gegevens van de pupillen.

Van ieder kind werd in dit soort tehuizen een kaart gemaakt. Op die kaart staan de gewone dingen vermeld: wie de ouders zijn, wat de godsdienst is, wanneer het kind meerderjarig wordt, enzovoort. Er werd ook vermeld waar het kind geplaatst was: bij familie, kennissen of in een tehuis. Wanneer het kind bij familie of kennissen was ondergebracht werd ook vermeld welke geldelijke vergoeding daar tegenover stond. Al deze kaarten zijn volgens het archief van het BBJ bewaard gebleven.

Dit soort kaarten zijn in het archief teruggevonden en ook naamlijsten en vertreklijsten.

Op de kaarten staat overigens wel vermeld dat het duplicaatkaarten zijn.

Inventaris

Organisatie

- 1-2 Verslagen en stukken betreffende beleid en rapportage, de organisatie en de overdracht, 1946-1947.
2 omslagen
- 1 Verslagen, beleid en rapportage.
 - 2 Stukken organisatie en overdracht.

Correspondentie

- 3-4 Correspondentie gemengd betreffende uiteenlopende onderwerpen waaronder financiën, personeel(swerving), huishoudelijke dienst, overdracht aan de Martha Stichting, 1946-1947 .
6 omslagen
- 3 1946.
 - 4 1946.
 - 5 1946.
 - 6 1946.
 - 7 1946.
 - 8 1947.

Financiën

- 9 Correspondentie over de afrekening in 1948.
1 omslag
- 10-13 Financiële overzichten, 1946-1947.
4 omslagen
- 10 1946.
 - 11 1946.
 - 12 1946.
 - 13 1946-1947.

Pupillen

- 14-18 Gegevens pupillen, waaronder pupillenkaarten, naamlijsten en vertreklijsten, 1945-1947.
5 omslagen
- 14 Pupillenkaarten 1945-1946.
 - 15 Naamlijst pupillen 1946.
 - 16 Naamlijst pupillen 1946.
 - 17 Naamlijst pupillen 1946 .
 - 18 Vertreklijsten 1947.
- 19 Lijst betreffende betaling van verpleeggeld, 1946.
1 stuk
- 20 Stuk betreffende zakgeld van pupillen, z.j.
1 stuk

21-27 Correspondentie betreffende pupillen op naam geordend, een
declaratie en correspondentie over ouders van pupillen, 1945-
1947.

6 omslagen

21 1946.

22 1946.

23 1946.

24 1946.

25 Declaratie 1946.

26 1947.

27 Correspondentie over ouders pupillen 1945-1946.